

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Joutsen, V. (2021) Sivistys kuuluu kestävään osaamiseen. TAMKjournal, 18.1.2021.

URL: <https://tamkjournal.tamk.fi/sivistys-kuuluu-kestavaan-osaamiseen/>

Sivistys kuuluu kestävään osaamiseen

in [Asiantuntija-artikkelit](#) · [Sosiaali- ja terveysala](#) — 18 tammi, 2021

Olemme tehneet koulutukseen valtavan sijoituksen, jolle odotetaan pikaista tuottoa, vaikka on kovin ilmeistä, että todellinen tuotto saadaan vasta pitkän tähtäimen sijoituksilla. Nopeat ja trendikkäät sijoitukset menettävät yleensä arvonsa nopeasti. Opintoihin peruskoulusta korkeakouluun saakka haetaan tehokkuutta yksilöllisyydellä ja erikoistumisella, vaikka kasvulla, yhteistyöllä ja sivistyksellä saadaan lopulta arvojemme mukaista tuottoa. Geneeriset tiedot ja osaaminen ovat olennainen osa identiteettiämme, ja ne ovat tarpeellisia kaikessa yhteisössä. Henkilökohtaistamisen vaateet avaavat tietä yksilöllisille poluille kaventaen yhteisen oppimisen reittejä. Hannu Heikkinen ja Harri Kukkonen (2019) toivat Aikuiskasvatus-tiedelehden palkitussa artikkelissaan esille sivistyksen ja tiedon intressit ammatillisen kasvun keskiössä.

Kirjoittaja: Vesa Joutsen

Vastinparina inhimillinen kasvu ja substanssi

Kasvun arvostus on arvokeskusteluissa keskiössä. Käytännön toiminnassa asiantuntemuksensa tarjoajalle olisi kuitenkin mieluisampaa, jos joku muu hoitaisi kasvun hidasteet, ”kasvukivut”, kuten esimerkiksi koulukiusaamisen tai motivaatio-ongelmat, jotta ne eivät valuisi substanssin opettamisen tielle ja asiantuntija pääsisi ”asiaan” (Maunu & Tapani 2018).

Osaamiskäsitteellä on positiivinen kaiku, jota tukee työelämälähtöisyys. Joitain asioita on tarkoituksenmukaista oppia aidossa ympäristössä. Esimerkiksi uimaan oppii paremmin vedessä kuin luokkahuoneessa. Kouluista odotetaan osaavia ammattilaisia.

Hyöty koulutuksesta on syvää ja kauaskantoista, kun myös sivistys ja yhteisö ovat saaneet ansaitsemansa huomion.

On kuitenkin kaikkien etu, että työelämässäkin voidaan oppia yhdessä oppivassa organisaatiossa, koulun toimiessa oivallisena tukena. Aikamme on antanut selkeät merkit siitä, millaisia globaaleja ekologisia ja yhteiskunnallisia haasteita meillä on jo nyt käsillä. Niiden ratkaisemiseen tarvitaan kokonaisvaltaista sivistystä. Tulevaisuudessakin on olennaista hallita inhimillisiä taitoja ja osata asettua toisen asemaan. On ymmärrettävä asiakkaan tarpeita ja kyettävä huomaamaan tilanne, joka yhteisössä vallitsee.

Vastinparina yksin ja yhdessä työskentely

Asiat hoituvat usein yksin nopeammin kuin yhteistyössä. Yhteisessä ryhmätyössä ison työtaakan keskellä on houkuttavaa jakaa tehtävää pienempiin palasiin ja puurtaa ilman dialogia valmiiksi kokonaisuus, jossa palaset liitetään yhteen kokonaisuudeksi. Näinhän toimitaan usein myös työelämässä. Opimme kyllä toimimaan ripeästi, mutta silloin kokonaistehokkuus saattaa kärsiä. Saatamme löytää sähkökaapin piirretynä aulan keskelle tai ottaa huostaan perheen lapsen ainoana ratkaisuna, kun tilanne on kärjistynyt yhteistyön puuttuessa.

Yhteistyössä on hidasteita ja joskus myös haasteita, mutta taitojen kasvaessa kokonaistuottavuus kasvaa. Yhteisön opittua ratkomaan haastavia ryhmän toimintaan liittyviä tunteita yleensä asiatavoitekin hoituu paremmin (Bion 1961). Toisaalta yhteistyö tekee työstä miellyttävän, ja kun mietimme työelämän merkitystä, toimeentulon ohella juuri työyhteisö on merkittävin asia. Yhteistoiminnassa ja lähivyöhykkeellä löydämme vielä puolin ja toisin substanssin ja henkisen kasvun (Vykotsky 1978). Kun lisäämme siihen hyvin tehdyn yhteisen tuloksen, olemme sisäisen motivaation lähteillä (Deci & Ryan 2000).

Vastinparina käsitteellinen ja konkreettinen

Käsitteellinen ajattelu mahdollistaa konkreettisen ilmiön tarkastelun kaukaa ja läheltä sekä useasta näkökulmasta. Ymmärrämme stressiä monipuolisemmin, kun voimme käsitellä ilmiöt hieman etäämmältä ja reflektoida sen jälkeen itseämme. Teoria ja käsitteet kannattaa laittaa takapenkille matkan ajaksi ja kysyä sieltä tarvittaessa neuvoa. Mikäli teoria ottaa vallan, saattaa metsä jäädä näkemättä puilta ja päinvastoin. Toki ihan konkreettistakin stressiä on hyvä tunnistaa kehossaan, mutta kun ymmärrämme stressin fysiologiset, sosiaaliset ja psykologiset tehtävät teoriassa, muutoksen tekeminen on helpompaa ja voimme toimia parhaalla mahdollisella tavalla tasapainoillessamme stressaavassa maailmassa.

Mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria. Tunnustelemme maailmaa käsillämme ja katsomme, mitä sieltä löytyy. Haemme tilannekuvaa, ja ilman käsitteitä toiminta saattaa olla haparointia pimeässä. On hyvä, että osaamme lukea maantiekarttaa ja tunnemme maastonkin. Avaruudesta ohjaava GPS-järjestelmä on hyvä apuväline. Siihen ei kuitenkaan kannatta luottaa sokeasti. Vaikka GPS tuntee koko maapallon, se on kuitenkin kone, joka toimii teorian varassa eikä siltä voi odottaa ymmärrystä. Pieni umpeen kasvanut metsäpolku saattaa satelliitista käsin näyttää valtatieltä, joten sokea luottaminen kaukaiseen näkyyn saattaa ohjata meidät puskaan. Joskus kone näkee kokonaisuuden ja löytää uuden reitin, joka jäisi hahmottamatta ilman kokonaisuuden hahmotusta.

Vastuullisissa työtehtävissä teoreettisen ja käytännöllisen ymmärrys on aivan välttämätöntä ja on vielä valtavasti asioita, joissa kone voi auttaa, mutta päätösvaltaa emme voi sille antaa. Useissa ammateissa voi saada melkoista tuhoa aikaiseksi ilman monipuolista ymmärrystä. Tarvitsemme myös teoreettista ymmärrystä, jotta moniammatillisessa yhteisössä dialogi onnistuisi. Monimutkaiset teoriat ja vaativat käytännöt eivät välttämättä avaudu nopeasti, ja koulu on paikka, jossa kehitetään sitä mekanismia, jolla substanssia osataan hankkia läpi työuran.

Vastinparina opiskelijajohtoisuus ja opettajajohtoisuus

Teoreettisessa keskustelussa on helppo päästä yhteiseen ymmärrykseen siitä, että oppimisprosessin omistaja on oppija. Käytännössä kuitenkin opiskelija saattaa epävarmuuden hetkellä tarjota omistajuutta prosessista opettajalle hukaten ehkä samalla sisäisen motivaationsa. Opettajan täytyy olla tarkkana, että ei täytä sitä tilaa, jonka itseohjautuvuuden kehittyminen vaatii. Tilan ottaminen ei aina ole opettajan käsissä, vaan opiskelija saattaa mielellään luoda opettajasta tilaa ottavan oppimisprosessin haltijan. Opettajan toiminnassa ulkoinen säätely korvautuu opiskelijan vastuun kasvattamisella (Sinkkonen & Tapani 2020).

Yksilöllisyys on ollut tasaisesti kasvava trendi länsimaaisessa yhteiskunnassa, ja väistämättä yhteisöllisyyden merkitys heikkenee. Ihminen ei olisi selviytynyt maailman pyörteissä ilman yhteisöä, ja mielenmalliemme taustalla on yhteisö sekä yleinen toinen. Erityisesti nyt

etäopetuksen ja eristäytymisen aikana yhteisöllisyyden tarve nousee. Tarvitsemme toisiamme saavuttaaksemme psykologisen turvallisuuden tilan.

Opettaja auttaa asettamaan päämääriä ja ohjaa matkalle antaen välillä palautetta suunnasta ja huolehtien yhteisön turvallisesta tuesta. Opettajalla on oltava horjumaton luottamus opiskelijaan, jotta hän voi luovuttaa tälle riittävästi tilaa kehittää valmiuksiaan nykypäivän itseohjautuvuuden vaatimuksissa. Opettajan oppimisen ohjaajana on myös siedettävä sitä painetta, joka oppijan taholta kohdistuu opettajaan. Oppijan toiveena saattaa olla selkeät, paloitellut ohjeet sekä turvallinen ja riskitön polku, jolla voi välttää virheitä. Juuri nuo virheet ja haastavat tehtävät ovat oppimisen, kasvun ja aivojen kehittymisen kannalta keskeisiä (Boaler 2020). Virheitä ja oppimisen haasteita ei pidä eikä voi välttää työelämässäkään. Tämä ei tarkoita sitä, että virheiden kanssa jäädyään yksin, vaan opettajalta, esimieheltä ja työtovereilta saatu palaute luo turvallisen ympäristön toimia ja kehittyä.

Meidän suomalaisten on syytä harjaannuttaa palautteen antamisen ja vastaanottamisen taitojamme. Palautetta odotetaan usein opettajalta tai esimieheltä, mutta olisiko opiskelijoiden ja työntekijöiden syytä pyrkiä kehittymään palautteen antajina ja näin ohjautumaan rakentavammin yhteisönä? On esimerkiksi haastavaa tunnistaa, mitä ryhmästään etsii, mutta vielä monimutkaisempaa on huomata, mitä omaan ryhmäänsä tuo. Palautteen avulla itsestään voi oppia sellaista, mitä ei välttämättä halua nähdä. Itsetuntemustaitojen harjoittelu ei ole aina kivaa, mutta uskallan luvata, että tulos on kovin antoisa ja hyödyllinen. Itsetuntemuksesta on hyötyä, kun matkaa itsensä kanssa on jatkettava. Työelämässä ja oppilaitoksissa ollaan tekemässä suurta yhteisöohjattavuuden loikkaa, johon tarvitaan mielenmallien kehittämistä.

Osaamisperustaisuus ja sivistys yhdistyvät kestävässä koulutuksessa

Koulutuksen tehtävänä on taata, että meillä on tulevaisuudessakin osaavaa työvoimaa. Osaamisperustaisuus ja yksilöllisyys ovat pitkään linjanneet oppimisen perusteita. Tässä tasapainottelussa koulutuksen sivistykselliset tehtävät saattavat unohtua. Koulutuksen täytyy olla enemmän ja ylittää ympäristön rooli-odotukset. (Heikkinen & Kukkonen 2019). Opiskelijat eivät ole kohde, johon kaadetaan edellisten sukupolvien odotukset. Onneksi heillä on taipumus tarttua olennaiseen, kun sille annetaan tilaa. (Rousseau 1762.)

Kasvu ja oppiminen tiimeissä -tutkimusryhmä (LeGiT) keskustelee podcasteissaan siitä, kuinka artikkelissa esitetyt toiminnalliset vastinparit näkyvät Tampereen ammattikorkeakoulun toiminnoissa. Podcastit ovat kuunneltavissa seuraavien linkkien kautta:

Vastinparina kasvu ja substanssi

<https://soundcloud.com/user-793605320-428883505/kasvujasubstanssi>

Vastinparina yksin ja yhdessä työskentely

<https://soundcloud.com/user-793605320-428883505/legityksiloyhteiso>

Vastinparina käsitteellinen ja konkreettinen

<https://soundcloud.com/user-793605320-428883505/teoriajakongretia>

Vastinparina opiskelijajohtaisuus ja opettajajohtaisuus

<https://soundcloud.com/user-793605320-428883505/itseohjautuvuus>

Lähteet

Bion, W. R. 1961. Experiences in Groups. London: Tavistock.

Boaler J. 2020. Rajaton mieli. Lintuniemi, P. (suom.) HarperCollins Nordic.

Deci, E.L. & Ryan, R. M. 2000. The 'what' and 'why' of goal pursuits. Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11 (4), 227–268.

Heikkinen, H. L. T., & Kukkonen, H. 2019. Ammattikorkeakoulu toisin ajateltuna: Osaaminen, sivistys ja tiedon intressit. Aikuiskasvatus 39(4), 262–275.

Maunu, A. & Tapani, A. Käytännön ja vuorovaikutuksen tarve. Kuinka ammatilliset opettajat arvioivat omaa opettajankoulutustaan? Ammatikasvatuksen aikakauskirja 4/2018, 27–50.

Rousseau, J.-J. 1933. Émile eli kasvatuksesta. Hahl, J. (suom.) Helsinki: WSOY. Alkuperäinen teos 1762.

Sinkkonen, M. & Tapani, A. 2020. Opettaja opiskelijan itseohjautuvuutta tukemassa. Luettu 11.1.2021. <https://tamkjournal.tamk.fi/opettaja-opiskelijan-itseohjautuvuutta-tukemassa/>

Vygotski, L. S. 1978. Thought and Language. Cambridge: MIT Press.

Kirjoittaja

Vesa Joutsen

Lehtori, työnohjaajakouluttaja

Sosionomikoulutus, Hyvinvointi ja terveysteknologia, TAMK

vesa.joutsen@tuni.fi

Kuvituskuva: Unsplash/Kaloyan Draganov